

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ПОНЯТТЯ МІЖНАРОДНИХ ЗЛОЧИНІВ.....	5
1.1. Поняття злочинів в міжнародному праві та їх ознаки.....	5
1.2. Загальна характеристика злочинів в міжнародному праві.....	6
1.3. Співвідношення понять: міжнародне правопорушення, правопорушення міжнародного характеру і злочини проти миру і людства.....	9
РОЗДІЛ 2. ВИДИ МІЖНАРОДНИХ ЗЛОЧИНІВ.....	14
2.1. Геноцид.....	14
2.2. Захоплення заручників, посягання на життя та здоров'я осіб, які користуються міжнародним захистом (які мають міжнародний імунітет).....	17
2.3. Незаконне захоплення повітряних та морських суден.....	21
РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ МІЖНАРОДНОГО ТЕРОРИЗМУ ЯК СКЛАД ЗЛОЧИНУ.....	23
3.1. Загальна характеристика міжнародного тероризму.....	23
3.2. Кваліфікація тероризму у міжнародному праві.....	27
ВИСНОВКИ.....	34
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	36
ДОДАТКИ.....	40

ВСТУП

Актуальність теми. У наш час, який характеризується збільшенням кількості збройних конфліктів, що породжують напругу та відсутність безпеки, жорстокість по відношенню до дітей, жінок і людей похилого віку; політикою домінування одних держав над іншими; протиріччям військових дій потребам людства, демонструють необхідність існування інституту норм, яких би дотримувались держави, зменшували би наслідки збройних конфліктів, обмежували би методи та засоби ведення війни та захищали осіб від різного роду незаконних дій. Подолання таких негативних явищ на міжнародній арені можливе лише завдяки плідному співробітництву держав щодо встановлення міжнародної відповідальності за порушення норм міжнародного права.

На сьогодні існує тенденція збільшення протиправних діянь, які визначаються у міжнародному праві як злочин. У зв'язку з цим є потреба в подальшому дослідженні видів злочинів, їх класифікацій. Актуальність дослідження зазначеної проблеми зумовлена ще й тим, що наявні прогалини в міжнародному праві сприяють виникненню й поширенню нових видів злочинів, збільшують їх кількість.

Теоретичну основу дослідження становлять роботи таких відомих представників науки міжнародного права, як Н.А. Зелінська, Г.В. Ігнатенко, С.В. Ісакович, С.А. Малінін, А.П. Мовчан, Нгуен Куок Динь, С.В. Черниченко, А.І. Дмитрієв та ін. Поняття та види злочинів у міжнародному праві у своїх роботах досліджували І.Н. Арцибасов, І.П. Бліщенко, С.О. Єгоров, Л.В. Іногамова-Хегай, В.Ю. Калугін, А.Г. Кибальник, І.І. Лукашук, Р.А. Мюллерсон, А.В. Наумов, В.П. Панов, А.Й. Полторац, Є.Л. Стрельцов та ін. У своїх роботах торкалися деяких аспектів міжнародно-правової регламентації боротьби з міжнародними злочинами та злочинами міжнародного характеру В.Г. Буткевич,

В.Н. Денисов, В.І. Євінтов, О.В. Задорожній, Д.Б. Левін, А.С. Мацко, О.О. Мережко, Ю.О. Решетов, Л.Д. Тимченко, О.М. Трайнін, Г.І. Тункін, Н.А. Ушаков, проте їх праці не визначили єдиної класифікації, що впливає на ефективність застосування норм до міжнародних правопорушників.

Метою курсової роботи є всебічне вивчення поняття та видів міжнародних правопорушень.

Відповідно до мети були визначені такі **завдання** дослідження:

- З'ясувати поняття правопорушень в міжнародному праві та їх ознаки
- Надати загальну характеристику правопорушень в міжнародному праві
- З'ясувати співвідношення понять: міжнародне правопорушення, правопорушення міжнародного характеру і злочини проти миру і людства
- Дослідити такий вид міжнародних злочинів, як геноцид
- Дослідити злочини захоплення заручників, посягання на життя та здоров'я осіб, які користуються міжнародним захистом (які мають міжнародний імунітет)
- Визначити сутність незаконного захоплення повітряних та морських суден
- Надати загальну характеристику міжнародного тероризму
- Визначити питання кваліфікації тероризму у міжнародному праві

Об'єктом дослідження є інститут міжнародного правопорушення в міжнародному праві. **Предмет** дослідження складають основні ознаки та види міжнародних правопорушень.

В процесі дослідження були використані такі **методи**, як монографічний, історичний, нормативно-правовий, формально-юридичний, порівняльний тощо.

Структура роботи. Логіка дослідження зумовила структуру роботи: вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел із 34 найменувань та додатки. Загальний обсяг: 40 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ПОНЯТТЯ МІЖНАРОДНИХ ЗЛОЧИНІВ

1.1. Поняття злочинів в міжнародному праві та їх ознаки

Фактичними підставами міжнародно-правової відповідальності є те, за що настає відповідальність. Тобто це певний юридичний факт, а саме — міжнародне правопорушення.

Вирішення питання про те, чи є дія держави порушенням міжнародних зобов'язань і фактичною підставою для відповідальності, залежить від наявності в неї ознак правопорушення.

В юридичній літературі виділяють такі ознаки правопорушень, що можна назвати загальними:

- 1) правопорушення є діянням (дією або бездіяльністю), (вчинком, поведінкою);
- 2) воно є протиправним (неправомірним);
- 3) правопорушення - це винне діяння;
- 4) правопорушення - це діяння, яке тягне юридичну відповідальність в адміністративно-процесуальній, адміністративній, кримінальній або дисциплінарно-процесуальній формі [29, с. 12].

Така класифікація форм юридичної відповідальності, запропонована М. Хавронюком, є досить дискусійною. У правовій доктрині напрацьовано чимало й інших підходів до зазначеної проблематики, однак для нас, у межах цього дослідження, інтерес становить власне ознака правопорушення - наявність юридичної відповідальності за таке діяння (карність).

Підставою міжнародно-правової відповідальності держави є вчинення нею міжнародного правопорушення. Відповідно до ст. 1 Проекту статей про міжнародну відповідальність держав (далі - Проект статей), розробленого Комісією міжнародного права ООН та затвердженого Резолюцією Генеральної Асамблеї ООН 56/589 від 12 грудня 2001 р., будь-яке міжнародно-протиправне

діяння держави тягне за собою її міжнародно-правову відповідальність. Остання ж розуміється Комісією міжнародного права ООН як наслідки, які може мати те чи інше міжнародно-протиправне діяння згідно з нормами міжнародного права в різних випадках

Аналіз юридичної природи міжнародного правопорушення є необхідним для формування правильного розуміння поняття міжнародно-правової відповідальності держави. Міжнародне правопорушення характеризується низкою специфічних об'єктивних і суб'єктивних ознак, наявність яких у сукупності дає підстави говорити про факт його вчинення.

1.2. Загальна характеристика злочинів в міжнародному праві

Об'єктивна сторона міжнародного правопорушення має місце у випадках, коли, по-перше, будь-яка поведінка (як та, що полягає в дії, так і та, що полягає в бездіяльності) здійснюється саме державою згідно з міжнародним правом (а не іншим суб'єктом), по-друге, така поведінка є порушенням міжнародно-правового обов'язку держави.

Сукупність вказаних факторів Комісія міжнародного права, яка є розробником вказаного Проекту статей, слушно називає елементами міжнародно-протиправного діяння держави. Протиправність діяння держави витікає з порушення державою своїх обов'язків, перш за все, на внутрішньодержавному рівні, взятих на себе перед світовою спільнотою чи окремими її членами. Обов'язки держав можуть бути зафіксовані в різноманітних міжнародно-правових джерелах, що безумовно впливає на специфіку процесу реалізації відповідальності держави за їх порушення. Найбільш поширеним джерелом закріплення прав і обов'язків держав є міжнародні договори (як двосторонні, так і багатосторонні).

Шляхом приєднання до міжнародних договорів держава визнає обов'язковість для себе як визначальних (первинних), такі охоронних

(вторинних) норм, що в них містяться, які в сукупності створюють юридичну підставу для потенційної відповідальності держави.

Юридичні обов'язки держави можуть бути закріплені і в її односторонніх актах, в яких держава робить відповідні заяви (декларації, ноти тощо). До джерел, що вказують на підстави юридичної відповідальності держав, належать рішення міжнародних організацій, міжнародних судів і арбітражів. Проте й вони за своєю сутністю належать до договірних зобов'язань держави. Так саме з приєднанням до Статуту ООН держави поширюють на себе обов'язковість рішень Ради Безпеки, а з підписанням відповідних договорів, що передбачають створення міжнародних судових інстанцій (арбітражів) та (або) наділення їх відповідними повноваженнями, - визнають зобов'язуючий характер рішень останніх. В юридичній літературі широко висловлюється думка й щодо належності міжнародних звичаїв до джерел, що містять у собі юридичні підстави міжнародно-правової відповідальності держав. Погоджуючись із цією думкою, слід визнати, що з розширенням договірної бази регулювання відносин держав звичаєві джерела поступово втрачають свою значимість. Однак, заперечувати їх цінність було б неправильним, оскільки, як слушно відзначив Л.Г. Гусейнов. "а) далеко не всі держави світу стали учасниками основних "правозахисних" угод, і у випадках, коли відсутня договірна основа для встановлення міжнародної відповідальності держави-не учасниці, міжнародно-правовий звичай може стати важливим чинником; б) більшість договірних механізмів за своєю природою і порядком функціонування не придатні для швидкого й ефективного реагування на грубі і систематичні порушення прав людини, і міжнародний звичай становить саме ту необхідну правову базу, на основі якої можуть діяти відповідні міжнародні інституції; в) саме порушення зобов'язань, що випливають, як правило, з норм звичаєвого міжнародного права, дає підставу всім державам застосовувати контрзаходи щодо держави-деліквента" [9].

До зазначеного слід додати, що саме звичаєве право є важливим джерелом закріплення імперативних принципів загального міжнародного права,

дотримання яких є обов'язковим незалежно від участі держави в тому чи іншому договорі. Так, наприклад, дії держави, пов'язані з порушенням права на життя людей, є протиправними незалежно від того, чи приєдналася ця держава до відповідних договорів з прав людини, що захищають це право. З огляду на вказане, немає підстав говорити про недоцільність належності звичаєвих норм до джерел нормативного регулювання міжнародно-правової відповідальності держав. Закріплення діянь, що визнаються протиправними в перелічених джерелах, складає юридичну підставу міжнародного правопорушення держави. Для того, щоб говорити про міжнародне правопорушення як факт, що мав місце, необхідною є й наявність і його фактичної підстави - безпосередньо вчиненого державою діяння, яким порушуються її міжнародні обов'язки. Однак визнання будь-якого діяння, що суперечило б вимогам міжнародних зобов'язань держави, правопорушенням, не відповідало б цілям міжнародної відповідальності як юридичного інституту. Погоджуємося з думкою про те, що питання про настання останньої постає в разі, якщо порушення з боку держави спричинило серйозні негативні наслідки. Оціночний характер таких наслідків, на наш погляд, потребує окремої нормативної розробки й закріплення їх на рівні міжнародно-правових документів, оскільки обсяг юридичних наслідків правопорушень повинен бути чітко визначений і зрозумілий для сторін. Так, наприклад, оцінка окремих і несистематичних порушень прав своїх громадян однією державою інша може розцінити як грубе правопорушення, що уповноважує її до застосування контрзаходів.

Найважливішими критеріями тяжкості міжнародних правопорушень, учинених державами, на наш погляд, мають виступати систематичність діянь, що порушують міжнародні зобов'язання, значимість норм, що порушуються (виходячи із цього критерію, найбільш грубими слід вважати діяння, що посягають на імперативні норми загального міжнародного права), обсяг шкоди, заподіяної державам та іншим суб'єктам міжнародного права. Об'єктом міжнародного правопорушення слід вважати цінності, визнані та охоронювані світовою спільнотою, що знаходять свій прояв у конкретно-правових

відносинах, яким заподіяно шкоду. Обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони міжнародного правопорушення держави є її вина. Остання тісно пов'язана з порушенням договірних зобов'язань чи загальних принципів і норм міжнародного права. Як і в загальному понятті правопорушення, вина держав у вчиненні міжнародних протиправних діянь може проявлятися як у формі умислу, так і в формі необережності. Суб'єктами міжнародних правопорушень можуть виступати будь-які суб'єкти міжнародного права в разі порушення ними відповідних міжнародних зобов'язань. В аспекті відповідальності держав за міжнародні правопорушення суб'єктами такої відповідальності, а отже й відповідних правопорушень, як вказувалося вище, можуть бути лише суверенні держави. Поряд із цим, особливої уваги потребує вирішення питання про те, який зв'язок з державою повинно мати діяння, що порушує її міжнародні зобов'язання, щоб вважатися таким, що вчинено саме цією державою.

1.3. Співвідношення понять: міжнародне правопорушення, правопорушення міжнародного характеру і злочини проти миру і людства

Правова поведінка, як діяльність і спілкування суспільних суб'єктів права, характеризується правомірним і протиправним аспектами діянь. Правопорушення, як один із різновидів протиправних діянь, тягне за собою ретроспективну юридичну відповідальність, що є реакцією держави на правопорушникам ті діяння, які він скоїв і за які зобов'язаний понести певну кару чи стягнення з метою виправлення і перевиховання.

Будь-яке міжнародне протиправне діяння, що не становить собою міжнародного злочину є міжнародним правопорушенням.

У науці міжнародного права існують різні класифікації міжнародних злочинів, але єдиної не вироблено. Більшість учених поділяють злочини на дві основні підгрупи, які власне охоплюють одні і ті самі правопорушення, але мають, в кожному конкретному випадкові, свою структуру і свій певний набір злочинних дій.

Деякі вчені (В.П. Панов та ін.) класифікують усі міжнародні злочини таким чином: 1) Власно міжнародні злочини: а) проти миру: планування, підготовки; розв'язання або ведення агресивних війн та ін.; б) проти людяності: вбивства, депортації, поневолення, переслідування та інші жорстокі дії щодо цивільного населення, в) воєнні злочини: порушення законів і звичаїв війни, вбивство військовополонених, заручників, парламентарів, безглузде знищення міст і сіл та ін.; г) проти людства: геноцид, апартеїд, екоцид, расизм, колоніалізм та ін. 2) Міжнародні кримінальні злочини: а) проти стабільності міжнародних відносин: тероризм, найманство та ін.; б) такі, що завдають збитків економіці й соціальному розвитку держав: фальшування грошей, контрабанда, дії проти навколишнього середовища та ін.; в) такі, що порушують особисті права людини: рабство, работоргівля, розповсюдження порнографії, тортури та ін.; г) ті, що чиняться у відкритому морі: піратство, зіткнення суден, ненадання допомоги на морі, забруднення моря шкідливими речовинами та ін.; д) ті, що вчинюються в районі воєнних дій щодо цивільного населення, військовополонених, поранених, хворих, щодо культурних цінностей та ін. [19, с. 698–699].

Інші вчені (зокрема Г.В. Ігнатенко) виокремлюють два напрями розвитку злочинності: міжнародні злочини – дії осіб, які втілюють злочинну політику держави, ніби персоніфікують міжнародні злочини держави; і злочини міжнародного характеру – дії, які посягають на інтереси кількох держав і внаслідок цього також становлять, міжнародну небезпеку, але вчиняються особами (групами осіб) поза зв'язком з політикою якої-небудь держави, задля досягнення власних протиправних цілей. Суб'єктами міжнародних злочинів є держави, їхні керівники, вищі посадові особи, інші виконавці злочинних дій. Це такі злочини, як знищення груп людей за расовою, релігійною і національною ознакою; забруднення навколишнього середовища з тяжкими глобальними наслідками; злочини проти миру і безпеки людства. Суб'єктами злочинів міжнародного характеру (транснаціональних злочинів) є особи (групи осіб). До таких злочинів належать: захват заручників; замах на

осіб, які підлягають міжнародному захистові; захоплення і (або) використання ядерного матеріалу з протиправною метою; незаконний оборот наркотичних засобів і психотропних речовин; незаконні акти, спрямовані проти безпеки цивільної авіації і морського судноплавства; піратство на морі та ін. [19, с. 700]. Перевага цієї класифікації полягає в її лаконічності, а вада – в тому, що все зводиться до дій чи інтересів держав. Щоправда, в науці міжнародного права загалом склалася традиція пов'язувати всі злочини з державою, хоча головним завданням міжнародного кримінального права є захист прав і інтересів людини чи груп людей [19, с. 700].

«В українській науці міжнародного права міжнародно-правові порушення за характером наслідків і ступеня небезпеки ділять на три види: найтяжчі міжнародні злочини; серйозні міжнародні правопорушення; ординарні міжнародні правопорушення. Найбільш тяжкі міжнародні злочини – це такі міжнародні правопорушення, які ставлять під загрозу знищення існуючий міжнародний порядок, торкаються права й інтересів усього світового співтовариства, як правило, здійснюються з неправомірним застосуванням збройних сил, інших неправомірних примусових засобів, ставлять під загрозу існування держави й т.п.», – пишуть О.В. Задорожній, В.Г. Буткевич, В.В. Мицик [12, с. 114–115].

Зі сказаного можна зробити висновок, що поняттям «найбільш тяжкі міжнародні злочини» охоплюються діяння держав й індивідів. Цієї позиції дотримуються багато українських учених. Є.Л. Стрельцов стверджує: «Відповідно до прийнятої в міжнародному праві класифікації, кримінальна відповідальність фізичних осіб настає за здійснення таких злочинів: 1) міжнародні злочини, відповідальність за які фізичні особи несуть тільки за умови, що їхні діяння пов'язані зі злочинною діяльністю держав...; 2) за здійснення злочинів міжнародного характеру...» [25, с. 424].

Відносно злочинів міжнародного характеру Є.Л. Стрельцов зауважує: «У цілому ці злочини не мають безпосереднього зв'язку зі злочинною діяльністю конкретної держави, як злочину, зазначеного в попередній групі. Але в той же

час вони зазіхають на міжнародний і національний правопорядок, на мирне співробітництво держав у сфері економіки, торгівлі, права й волі людини, інтереси юридичних осіб. Все це дозволяє говорити, що вони є суспільно небезпечними для багатьох держав. У той же час у масштабі однієї держави, мабуть, неможливо здійснити весь комплекс заходів по протидії таким злочинам... За своєю юридичною природою дані злочини на відміну від міжнародних злочинів є досить «звичайними», однак у них є присутнім «іноземний елемент».

Для розмежування злочинів міжнародного характеру й міжнародних злочинів Є.Л. Стрельцов пропонує наступні критерії: «а) держава за здійснення злочинів міжнародного характеру громадянами відповідальності не несе. Кримінальній відповідальності підлягають тільки фізичні особи на основі міжнародних угод, але за карними законами іншої держави. При цьому держава-учасник угоди по боротьбі з такими злочинами повинна трансформувати норми конкретної конвенції у своє карне законодавство; б) злочини міжнародного характеру здійснюються на території декількох держав, або їхніми співучасниками є іноземці, або наслідки злочину проявляються за межами держав, у яких вони були здійснені...; в) конвенційність означає, що необхідна міжнародна угода, що встановлює злочинність і караність конкретного діяння; г) ці злочини в цілому неоднорідні за характером і змістом. Частина з них перебуває мовби на межі зі «звичайними» злочинами, які передбачені в карному законодавстві інших держав...» [25, с. 20].

Як пише В.П. Панов, у різних джерелах «злочини міжнародного характеру» іменуються по-різному: «міжнародні карні злочини», «карні злочини міжнародного характеру», «міжнародні злочини карного характеру», «конвенційні злочини», «транснаціональні злочини» і т. п. [22, с.67]. На думку В.П. Панова, ці розходження носять термінологічний характер і перераховані назви фактично є синонімами: «Зазначені злочини найчастіше зазіхають на внутрішньодержавний, національний порядок. Одночасно вони зачіпають

інтереси інших країн або міжнародного співтовариства, підриваючи основи співробітництва держав й інші сторони міжнародних відносин. По своїй юридичній природі вони у своїй більшості можуть бути віднесені до загальнокарних злочинів, ускладненим «іноземним елементом». Таким чином, В.П. Панов ототожнює поняття «злочин міжнародного характеру», «загальнокарні злочини, ускладнені «іноземним елементом» й «транснаціональні злочини» [22, с. 70–71].

Міжнародні злочини діляться на злочини, які зазіхають на міжнародний мир і безпеку народів, і загальнокарні злочини міжнародного характеру. «Загальнокарні злочини міжнародного характеру» характеризуються як «певні категорії загальнокарних злочинів, здійснення яких пов'язане з наслідками, які виходять за межі окремої держави» [13, с. 42]. У різноманітних джерелах злочини міжнародного характеру іменуються по-різному: «міжнародні карні злочини», «карні злочини міжнародного характеру», «міжнародні злочини карного характеру», «конвенційні злочини», «транснаціональні злочини» та ін. Проте, ці розходження носять термінологічний характер і перераховані назви фактично є синонімами. Зазначені злочини частіше усього зазіхають на внутрішньодержавний, національний правопорядок та нормальні відносини між державами [7].

РОЗДІЛ 2. ВИДИ МІЖНАРОДНИХ ЗЛОЧИНІВ

2.1. Геноцид

Визначення злочину геноциду в міжнародному праві було дане у ст. II Конвенції про запобігання злочинів геноциду і покарання за нього (надалі - Конвенція) 1948 р. Геноцид тут визначається як дії, що чиняться з наміром знищити, цілком або частково, яку-небудь національну, етнічну, расову або релігійну групу як таку [4]:

- а) вбивство членів такої групи;
- б) заподіяння серйозних тілесних ушкоджень або розумового розладу членам такої групи;
- в) навмисне створення для якої-небудь групи таких життєвих умов, що розраховані на цілковите або часткове фізичне винищення її;
- г) заходи, розраховані на запобігання народженню дітей у середовищі такої групи;
- г) насильна передача дітей з однієї групи людей в іншу.

Цікаво, що жодна держава не зробила жодного застереження до цієї статті, лише США додали до неї декларацію, в якій тлумачилось, що фраза «намір знищити, цілком або частково, яку-небудь національну, етнічну, расову або релігійну групу як таку» (intent to destroy, in whole or in part, a national, ethnical, racial, or religious group as such) означає специфічний (specific) намір знищити, цілком або значною мірою, яку-небудь національну, етнічну, расову або релігійну групу як таку діями, зазначеними у статті II. А термін «розумовий розлад» (mental harm) означає постійне (permanent) ушкодження розумових здібностей через наркотики, катування чи аналогічні процедури (techniques).

Аналогічне з Конвенцією визначення злочину геноциду містять Статут Міжнародного кримінального трибуналу щодо колишньої Югославії (стаття 4), Статут

Міжнародного карного трибуналу щодо Руанди (стаття 2) та Римський Статут Міжнародного карного суду (стаття 6).

У статті 6 Римського Статуту, яка повністю відповідає ст. II Конвенції про запобігання злочинів геноциду і покарання за нього, геноцид визначається як «такі акти, що чиняться з наміром знищити, цілком або частково, яку-небудь національну, етнічну, расову або релігійну групу, як таку» (*mens rea*) і перераховуються такі матеріальні елементи злочину геноциду (*actus reus*): «а) вбивство членів такої групи; б) заподіяння серйозних тілесних пошкоджень або розумового розладу членам такої групи; в) навмисне створення для якої-небудь групи таких життєвих умов, що розраховані на цілковите або часткове фізичне винищення її; г) заходи, розраховані на запобігання дітородінню у середовищі такої групи; г) насильна передача дітей з однієї групи людей в іншу».

Елементи злочинів визначені в усіх зазначених актах геноциду, передбачених у ст. 6 Римського Статуту. Ці елементи структуруються за такими принципами: 1) оскільки елементи злочинів сконцентровані на поведінці, наслідках і обставинах кожного окремого злочину, вони, зазвичай, перераховуються саме у такому порядку; 2) коли необхідно, після поведінки, наслідків і обставин зазначається конкретний елемент усвідомлення (*mental element*); 3) насамкінець вказуються контекстуальні обставини [21].

Багато юристів-міжнародників вважають визначення геноциду в Конвенції цілком прийнятним для застосування. Воно є достатньою дефініцією для міждисциплінарного аналізу та застосування. ... Більше того, воно навіть дає можливість для превентивних дій». Однак, разом з тим, він критикує визначення геноциду за виключення з нього політичних і соціальних груп. Попри те що існує погоджене на міжнародному рівні визначення геноциду і держави не зробили застережень до нього, у визначенні геноциду є низка проблемних питань. Зокрема, визначення *mens rea* (вини), визначення чотирьох груп, проти яких вчинено геноцид, та ідентифікація дій, що становлять геноцид. Після набрання чинності Конвенцією про геноцид розвиток поняття «геноцид» відбувається в рішеннях Міжнародного карного трибуналу щодо Югославії та

міжнародного карного трибуналу щодо Руанди, а з 2000 року - і Міжнародного карного суду. Одним з найбільш спірних аспектів визначення геноциду є виключення політичних і соціальних груп зі списку груп, які захищаються Конвенцією. Аргументують це виключення тим, що знищення таких груп заборонене іншими нормами міжнародного права - нормами *jus cogens* (імперативними нормами), а також тим, що визначення геноциду згідно зі звичаєвим міжнародним правом ширше, аніж у Конвенції. Однак Югославський та Руандійський трибунали, Міжнародний карний суд, а також Міжнародний Суд Справедливості ООН обмежені в застосуванні лише того визначення геноциду, яке є в Конвенції. Питання щодо включення політичних та інших груп до жертв геноциду дебатовалось на Генеральній Асамблеї ООН, однак за наполяганням делегацій Великої Британії та радянського блоку було зняте, оскільки, згідно з їхньою аргументацією, «з причини несталості й відсутності відмінних рис політичних груп їх включення зробить неясною і послабить Конвенцію в цілому». Саме через виключення політичних груп і соціальних класів Ф. Чок, І. Чарни і К. Джонассон вважають визначення геноциду в Конвенції «не дуже важливим для науковців» (*of little use to scholars*) і дають ширше визначення геноциду як «форми одностороннього масового вбивства, через яке державачи інший владний орган (*authority*) мають намір знищити групу, як ця група і членство в ній визначені злочинцем» [5].

Беручи до уваги велику різноманітність групи людей (сексуальні групи, соціальні класи, політичні та інші субкультури), Х. Фейн дає своє визначення геноциду, в якому включає всі ненасильницькі спільноти (*nonviolent collectivities*), які стали чи можуть стати жертвами: «Геноцид - це стала (*sustained*) навмисна дія, вчинена злочинцем з метою фізичного знищення спільноти безпосередньо або через заборону біологічної та соціальної репродукції членів групи». Основоположним елементом злочину геноциду є ідентифікація жертв. Існує два шляхи визначення того, хто є членами групи, щодо якої чиниться злочин геноциду: об'єктивний і суб'єктивний. Постійний Суд Міжнародної Справедливості Ліги Націй (ПСМС) та Міжнародний Суд

Справедливості ООН (МСС) застосовував об'єктивний критерій визначення групи. Зокрема, у справі Rights of Minorities in UpperSilesia (Germany v. Poland) ПСМС вирішив, що членство в одній з меншин є передусім питанням факту (a question of fact), як це пропонувала Польща, а не бажання (intention) чи самовираження, як це вважала Німеччина.

2.2. Захоплення заручників, посягання на життя та здоров'я осіб, які користуються міжнародним захистом (які мають міжнародний імунітет)

Сучасна кримінально-правова доктрина відносить викрадення літаків, захоплення заручників, злочини проти осіб, які користуються міжнародним захистом, піратство, контрабанду, торгівлю наркотиками, підробку грошей та цінних паперів, забруднення навколишнього середовища, посягання на національно-культурне надбання народів, розповсюдження порнографії, зіткнення морських суден і ненадання допомоги на морі, злочини, які вчиняються на континентальному шельфі, розрив або пошкодження підводного кабелю тощо до злочинів міжнародного характеру.

Вперше визначення захоплення заручників як злочину міжнародного тероризму, заходи протидії йому та порядок міжнародного співробітництва в цьому напрямі дала Міжнародна конвенція по боротьбі з захопленням заручників 1979 року [3], учасницею якої з 1987 року є й Україна як правонаступниця Української РСР.

Ця конвенція була укладена відповідно до таких міркувань та принципів:

- кожна людина має право на життя, свободу і безпеку, як це передбачено в Загальній декларації прав людини та Міжнародному пакті про громадянські і політичні права,
- принципу рівноправності і самовизначення народів, проголошений у Статуті Організації Об'єднаних Націй та в Декларації про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин і співробітництва між

державами згідно із Статутом Організації Об'єднаних Націй, а також в інших відповідних резолюціях Генеральної асамблеї,

- захоплення заручників є злочином, який викликає серйозне занепокоєння з боку міжнародного співтовариства, і що згідно з положеннями цієї Конвенції будь-яка особа, яка вчиняє акт захоплення заручників, підлягає або судовому переслідуванню, або видачі,

- є настійна необхідність у розвитку міжнародного співробітництва між державами в розробці та прийнятті ефективних заходів для запобігання, переслідування й покарання всіх актів захоплення заручників як вияву міжнародного тероризму.

Ст. 1 Конвенції дає таке визначення злочину захоплення заручників: будь-яка особа, яка захоплює або утримує іншу особу й погрожує вбити, завдати пошкодження або продовжувати утримувати іншу особу (далі називається "заручник") для того, щоб примусити третю сторону, а саме: державу, міжнародну міжурядову організацію, будь-яку фізичну, юридичну особу або групу осіб, - здійснити чи утриматись від здійснення будь-якого акту як прямої, так і опосередкованої умови для звільнення заручника, вчиняє, відповідно до змісту Конвенції, злочин захоплення заручників [3, с. 75].

Будь-яка особа, яка намагається здійснити акт захоплення заручників; чи бере участь як співучасник будь-якої особи, яка здійснює чи намагається здійснити акт захоплення заручників, також здійснює злочин проти мети Конвенції.

Конвенція засуджує цей злочин як прояв міжнародного тероризму і пропонує країнам-учасникам, всьому міжнародному співтовариству вжити заходів по боротьбі з ним, у тому числі й через відповідне національне законодавство.

Держави-сторони Конвенції співробітничать у запобіганні захопленню заручників, зокрема шляхом:

- а) вжиття всіх практично здійснюваних заходів для запобігання підготовці в межах їх відповідних територій до вчинення цих злочинів у межах

чи поза межами їх територій, включаючи вжиття заходів для заборони на їх території незаконної діяльності осіб, груп і організацій, які заохочують, підбурюють, організують чи беруть участь у вчиненні актів захоплення заручників;

b) обміну інформацією та координації адміністративних та інших відповідних заходів, спрямованих на запобігання таким злочинам.

Як відомо, при здійсненні співробітництва в галузі боротьби зі злочинністю використовуються договірно-правовий, або конвенційний (тобто укладання спеціальних договорів, що регулюють відносини в даній сфері), та інституційний механізм (співробітництво в рамках міжнародних організацій як міжнародного, так і регіонального характеру) [11, с. 56].

Кожна держава, відповідно до міжнародних стандартів боротьби із захопленням заручників, має вжити таких заходів, які можуть бути необхідні для встановлення її юрисдикції щодо будь-якого із злочинів, зазначених у статті 1 Конвенції, який було вчинено:

a) на її території або на борту морського чи повітряного судна, зареєстрованого в цій державі;

b) будь-яким з її громадян або, якщо зазначена держава вважає це за доцільне, апатридами, які звичайно проживають на її території;

c) для того, щоб примусити цю державу здійснити який-небудь акт чи утриматися від його здійснення; або

d) щодо заручника, який є громадянином зазначеної держави, якщо ця держава вважає це за доцільне.

Кожна держава-сторона аналогічним чином вживає таких заходів, які можуть бути необхідними, щоб встановити свою юрисдикцію щодо злочинів, зазначених у статті 1, у випадках, коли гаданий злочинець перебуває на території цієї держави й вона не видає його якій-небудь державі, згаданій у пункті 1 цієї статті [3, с. 75].

Конвенція про боротьбу із захопленням заручників не виключає будь-якої кримінальної юрисдикції, здійснюваної згідно з внутрідержавним правом.

Безпосереднім об'єктом злочину посягання на життя представника іноземної держави є суспільні відносини, які забезпечують охорону життя осіб, які мають міжнародний захист.

Потерпілим від цього злочину може бути лише представник іноземної держави або інша особа, яка має міжнародний захист. Такий захист передбачений міжнародним правом, зокрема Конвенцією про запобігання і покарання злочинів проти осіб, які користуються міжнародним захистом, у тому числі дипломатичних агентів від 14 грудня 1973 р. Відповідно до цієї Конвенції особами, що користуються міжнародним захистом визнаються:

1) глава держави, у тому числі кожний член колегіального органу, який виконує функції глави держави згідно з конституцією відповідної держави, глава уряду чи міністр закордонних справ, який перебуває в іноземній державі, а також члени його сім'ї, які його супроводжують;

2) будь-який представник чи службова особа держави, чи будь-яка службова особа, чи інший агент міжурядової міжнародної організації, який на той час, коли проти нього, його офіційних приміщень, його житлового приміщення чи його транспортних засобів було вчинено злочин, має право згідно з міжнародним правом на спеціальний захист від будь-якого нападу на його особу, свободу і гідність, а також члени його сім'ї, що проживають з ним.

Для встановлення кола осіб, які мають міжнародний захист, також мають значення: Конвенція про привілеї та імунітети ООН 1946 р., Віденська конвенція про дипломатичні зносини 1961 р., Віденська конвенція про консульські зносини 1963 р., Конвенція про спеціальні місії 1969 р., Конвенція про представництво держав у їх відносинах з міжнародними організаціями універсального характеру 1975 р. тощо.

Об'єктивну сторону цього злочину утворюють вбивство або замах на вбивство представника іноземної держави або іншої особи, яка має міжнародний захист.

Злочин вважається закінченим, коли вчинені дії безпосередньо спрямовані на позбавлення життя зазначеної особи.

Суб'єктивна сторона цього злочину характеризується умислом і метою впливу на характер діяльності особи, яка має міжнародний захист, або на діяльність держави чи організацій, які вона представляє, або вчинення з метою провокації війни чи міжнародних ускладнень.

2.3. Незаконне захоплення повітряних та морських суден

Важливість міжнародного повітряного простору, а також національного повітряного простору полягає в його інтенсивному використанні в транспортних цілях, що об'єктивно потребує точної регламентації такої діяльності як на національному, так і міжнародному рівні й обумовлює розробку технічних вимог до неї. На міжнародному рівні необхідно було регламентувати регулярні, транзитні польоти повітряних суден, спільні міжнародні польоти з території однієї на територію іншої держави, із транзитом через територію третьої держави або без такого з використанням міжнародного повітряного простору. У цих цілях у 1944 році в Чикаго була укладена Конвенція про міжнародну цивільну авіацію і створена універсальна міжнародна міжурядова організація — Міжнародної цивільної авіації (ІКАО).

Вона також досягається шляхом укладання міжнародних конвенцій з ініціативи ІКАО про незаконні акти, спрямовані проти безпеки повітряного судна і осіб або майна, які знаходяться на його борту. Цьому слугують спеціальні конвенції профільного характеру: Конвенція про злочини і деякі інші акти, що чиняться на борту повітряних суден (Токійська конвенція 1963 року); Конвенція про боротьбу з незаконним захопленням повітряних суден (Гаазька конвенція 1970 року) і Конвенція про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки цивільної авіації (Монреальська конвенція 1971 року) [20, с. 138].

Першим міжнародно-правовим актом, у якому був закріплений обов'язок держав установити кримінальну відповідальність за здійснення злочинів на

борту повітряного судна, була Токійська конвенція 1963 р.. У 1970 р. в Гаазі була підписана Міжнародна конвенція про боротьбу з незаконним захопленням повітряних суден. Менше як за рік у Монреалі було відкрито для підписання ще одну – Конвенцію про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки цивільної авіації 1971 р.. На підставі цих договорів відбувається міжнародно-правова боротьба зі злочинами, спрямованими проти безпеки повітряних польотів цивільної авіації.

Міжнародно-правове співробітництво в боротьбі зі злочинами проти безпеки морського судноплавства ґрунтується на Конвенції з морського права як на загальному документі, який регулює міжнародне використання морських просторів, а також на спеціальних міжнародних договорах, серед яких найважливішим є Конвенція про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки морського судноплавства 1988 р. (набула чинності для України 20 липня 1994 р.). Саме ця Конвенція визначає загальні риси складів злочинів, які підлягають уніфікації в національному законодавстві.

Об'єктом злочинної діяльності проти безпеки морського судноплавства, як і будь-якого акту тероризму, слід вважати відносини з охорони суспільної безпеки. Конвенція жорстко обмежує сферу свого застосування, що має значення для цілей міжнародного співробітництва з її виконання, але не перешкоджає державі розширити в національному законодавстві об'єктивний бік злочину. З об'єктивного боку злочинними є незаконні дії, визначені у ст. 6 Конвенції. Суб'єктом злочину Конвенція називає будь-яку особу. Із суб'єктивного боку злочин може бути скоєно лише навмисно. Конвенція про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки морського судноплавства, містить також норми про правову допомогу в боротьбі із зазначеними в ній злочинами.

РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ МІЖНАРОДНОГО ТЕРОРИЗМУ ЯК СКЛАД ЗЛОЧИНУ

3.1. Загальна характеристика міжнародного тероризму

Тероризм належить до самих небезпечних і важко прогнозованих явищ сучасності, що набуває все більш різноманітних форм і загрозливих масштабів. Терористичні акти найчастіше спричиняють масові людські жертви, руйнування матеріальних і духовних цінностей, що здебільшого не відновлюються, ворожнечу між державами, провокують війни, недовіру і ненависть між соціальними і національними групами, що їх іноді неможливо перебороти протягом життя цілого покоління.

Під сутністю тероризму фахівці мають на увазі сукупність оригінальних ознак, характерних рис і відмітних особливостей, властивих тероризму як соціально-політичній і правовій категорії і які становлять його внутрішній зміст.

Дослідники виділяють такі ознаки тероризму як злочинного діяння.

1. Тероризм є однією з форм організованого насильства.
2. При тероризмі здійснюється примус більш широкої соціальної групи, ніж безпосередні жертви насильства.
3. Формування цілей здебільшого не пов'язане з конкретними проявами насильства, тобто між жертвою та метою, на яку спрямовують свої дії терористи, немає прямого зв'язку.
4. Тактична мета тероризму полягає в тому, щоб привернути увагу до проблеми, стратегічна - досягти певних соціальних змін (свобода, незалежність, звільнення з виправно-трудових установ певного контингенту осіб, революція тощо).
5. Акти тероризму самі по собі становлять традиційні форми загальнокримінальних злочинів.

6. Тероризм паралізує протидію з боку громадськості.
7. Знаряддям впливу тероризму є психологічний шок, який супроводжується усвідомленням того, що будь-хто може стати жертвою незалежно від того, до якої верстви суспільства він належить.
8. Будь-які правила чи закони не визнаються - жертвами терористичних актів можуть бути як дорослі чоловіки, так і жінки та діти.
9. Розрахунок робиться на ефект раптовості, неочікуваності та несподіваності.
10. Публічність виступає як основна ознака тероризму.
11. Демонстративність актів тероризму - бажання справити враження на широкий загал.
12. Тероризм припускає “політичне вимагання”, тому він не пов’язаний із стихійними повстаннями та виступами населення.
13. Тероризм вимагає негайного задоволення висунутих вимог, інакше він вдається до реалізації погроз та ескалації насильства.
14. Може бути використаний організаціями будь-якого забарвлення.
15. Практично завжди бере на себе відповідальність за вчинені акти насильства, оскільки вони є засобом досягнення мети, а не самоціллю.
16. Являє собою антитезу політичного вбивства. Йому притаманна індиферентність щодо жертв, на противагу від селективності при політичному вбивстві.
17. Розрив між безпосередньою жертвою насильства та групою, яка становить об’єкт впливу, мету насильства.

Розроблені десятки класифікацій тероризму. Розрізняють терор “зверху” і “знизу”, політичний, революційний, лівий, правий, сепаратистський, комплексний, кримінальний, патологічний і т. ін. [31].

На Міжамериканській конференції з прав людини (1970 р.), присвяченій проблемам тероризму і захисту від нього населення, було названо три форми тероризму: соціальний, політичний, ідеологічний [31].

До “найпоширеніших видів” тероризму російські дослідники відносять: політичний, інформаційний, економічний, соціальний (побутовий), суїцидний, технологічний, кримінальний і антидержавний тероризм. Зарубіжні дослідники виділяють такі види тероризму: психічний і злочинний (Дж. Белл); революційний, субреволюційний і репресивний (П. Уїлкінсон, Р. Шульц); ядерний, економічний, технологічний, екологічний та ін.

На думку І.Мехеєва, тероризм можна класифікувати на такі самостійні види:

- за територіальною ознакою: міжнародний; внутрідержавний;
- залежно від злочинної мотивації: політичний; релігійний; націоналістичний; економічний;
- за формою прояву: використання з терористичною метою вибухових пристроїв;
- захоплення повітряного судна та інше злочинне втручання в діяльність цивільної авіації; захоплення морського судна та інше злочинне втручання в діяльність міжнародного судноплавства; захоплення заручників; інші форми тероризму [18].

Міжнародне співробітництво у боротьбі з міжнародним тероризмом виникло в 30-х роках нинішнього століття. 1934 р. – Мадридська конференція з уніфікації кримінального законодавства, 1937 р. – підписання конвенції “Про попередження і покарання тероризму”; конвенція “Про створення міжнародного кримінального суду”, Додатковий протокол 1977 р. до Женевських конвенцій про захист жертв війни.

При ООН було створено спеціальний комітет з міжнародного тероризму, який координує діяльність держав щодо вивчення та усунення причин тероризму і боротьбу з ним. За ініціативою комітету Генеральна Асамблея ООН неодноразово засуджувала акти міжнародного терору, вказувала на неприпустимість його занадто широкого тлумачення, а в 1984 р. ухвалила спеціальну резолюцію “Про неприпустимість політики державного тероризму і будь-яких дій держави, спрямованих на підрив суспільно-політичного ладу в

інших суверенних державах”. У ній рішуче відкидаються всі концепції, що виправдовують міжнародний тероризм. Генеральною Асамблеєю ООН (грудень 1993 р.) схвалена конвенція “Про попередження і покарання злочинів проти осіб, які користуються міжнародним захистом, у тому числі дипломатичних агентів”.

Міжнародним правом вироблено низку інших міжнародних документів універсального і регіонального характеру. Водночас у міжнародному праві досі немає єдиної універсальної угоди, що визначає поняття міжнародного тероризму, його юридичну природу і відповідальність. Відсутній вичерпний перелік актів міжнародного тероризму.

Боротьба з тероризмом як напрям діяльності ЄС набула документального оформлення після терактів у США «чорного вівторка» 11 вересня 2001 року.

ЄС продемонстрував здатність до вироблення спільних позицій, прийнявши 12 вересня 2001 року декларацію, в якій беззастережно засуджував акцію, висловлював солідарність із США і готовність до всебічного співробітництва в боротьбі з тероризмом.

У 2003 році Рада Європи затвердила в Салоніках першу з серії щорічних доповідей про реалізацію програми ЄС із попередження конфліктів, які супроводжуються застосуванням сили. Програма доповнювала СЄПБО такими напрямками, як боротьба з тероризмом, запобігання поширенню зброї масового знищення, включаючи засоби її доставки.

Надзвичайно важливим став саміт у бельгійському замку Лакен 14–15 грудня 2001 року, де були визначені механізми прийняття рішень та застосування оперативних сил і засобів СЄПБО, розвитку військових можливостей ЄС, засоби збирання та обробки інформації. Ішлося про готовність країн Європейського Союзу взяти участь у миротворчих операціях із мандатом ООН для підтримання миру в Афганістані. Учасники саміту схвалили декларацію про оперативний потенціал СЄПБО.

Питання боротьби з тероризмом було винесено на порядок денний саміту ООН, який відбувся 14-17 вересня 2005 р. Підставою для такого рішення були

трагічні події, що сталися 11 вересня 2001 р. в США, у жовтні 2002 р. у Москві на мюзиклі “Норд-Ост”, у березні 2004 р. в Іспанії, у вересні 2004 р. у Беслані, в липні 2005 р. в лондонському метро і постійні теракти в Ізраїлі.

3.2. Кваліфікація тероризму у міжнародному праві

Для кваліфікації злочинних діянь як тероризму доцільно міжнародний тероризм як вид тероризму, у свою чергу, поділити на такі підвиди, як:

А. Геополітичний тероризм. Протягом останніх десятиріч спостерігається збільшення кількості терористичних актів, а їх наслідки починають відчувати країни, що раніше не зіштовхувалися з такою формою насильства. Присутня інформація про міжнародні терористичні акції, проведені з кінця 60-х років, свідчить про їхній істотний зріст. Ця загрозна тенденція стимулюється досягненнями в області технологій і засобів зв'язку, розширенням міжнародної економічної діяльності і туризму. Міжнародний продаж зброї на підставі конкуренції забезпечує сучасною озброєністю групи терористів, а спрощені умови міжнародних подорожей полегшують зникнення і безкарність злочинців [24].

Незчисленність безвинних людей піддаються небезпеці безладного насильства. У багатьох випадках це приводить до втрати почуття безпеки, деморалізації і скептицизму серед громадян щодо можливості державних органів впоратися з цією небезпекою. Неблагополучна ситуація в боротьбі з тероризмом прийняла геополітичний характер;

Б. Інтернаціональний тероризм. Сучасному міжнародному тероризму властива інтернаціоналізація, яка відбиває процес інтернаціоналізації суспільства і злочинності, що його супроводжує. Поняття інтернаціоналізації тероризму охоплює дві тенденції: по-перше, відновлення й зміцнення зв'язків між злочинними терористичними організаціями, формулювання якогось «світового терористичного співтовариства», а по-друге, – глобалізованістю

інтересів самих терористів. Наприкінці двадцятого століття можна констатувати існування феномену інтернаціонального тероризму – свого роду «терористичного інтернаціоналу», тісно пов'язаного з наркобізнесом, торгівлею людьми і зброєю, іншими видами злочинної діяльності.

Цей вид міжнародного тероризму має ряд специфічних характеристик. Насамперед, слід зазначити істотну вагу політичного компоненту цього явища. На відміну від інших видів злочинності, тероризм не тільки породжує політичні наслідки, але і сам нерідко є народженням визначених політичних інтересів. Інтернаціональний тероризм може мати як внутрішньополітичні, так і зовнішньополітичні причини, ініціюватися іноземною державою або іноземними терористичними організаціями. Акти міжнародного тероризму, як правило, спрямовані на зміну політики держави, порушення дружніх відносин між країнами та народами. Вони викликають серйозні зовнішньополітичні наслідки: ускладнюють міжнародну обстановку, загрожують територіальній цілісності й безпеці держав, перешкоджають міжнародному співробітництву. Крім безпосередніх результатів – спричинення загибелі, тілесних ушкоджень і заподіяння майнової шкоди, тероризм заподіює шкоду політичній та економічній стабільності [24].

Застосування тероризму в регіональних конфліктах викликає порочне коло кримінального насильства. Це значно підриває процеси розвитку та ускладнює завдання досягнення угоди між ворожими сторонами. В ізраїльсько-палестинському конфлікті, наприклад, терористичне насильство, застосовуване екстремістами по обидві сторони, стало одним з основних бар'єрів до врегулювання. Така сама ситуація склалася в Північній Ірландії. В економічному плані тероризм заподіює шкоду туризму, перешкоджає іноземним і внутрішнім інвестиціям. У зв'язку з погрозою тероризму багато дипломатичних представництв перетворені в неприступні фортеці, ізольовані від жителів країни, з якими вони повинні взаємодіяти;

В. Імпортний міжнародний тероризм. Це внесений ззовні варіант тероризму: для нього характерні закордонні ідеології, ініціатори, натхненники і, що особливо важливо, спонсори і заступники. Даним підвидом міжнародного тероризму є також акції, що здійснюються представниками іноземних державних силових структур або за їхнім наказом (спецтероризм). Міжнародний тероризм нерідко здобуває характер сурогату воєнних дій низької інтенсивності;

Г. Міжнародний всесвітньо небезпечний тероризм. Поза залежністю від формальних ознак, до міжнародного тероризму можуть бути віднесені акції, масштаб і наслідки яких представляють загрозу усьому світові, його безпеці і стабільності. Так, акти ядерного тероризму чи екоциду в силу засобів учинення й масштабу наслідків можуть бути зараховані до міжнародного всесвітньо небезпечного тероризму.

Міжнародний всесвітньо небезпечний тероризм не є «винаходом» останніх десятиліть. Досить згадати, що постріл студента Гаврила Принципа спровокував Першу світову війну. Наступні за цим дії – це підтримка антидержавних терористичних сил у Росії іноземними державами – супротивниками Російської імперії в цій війні, що зіграли істотну роль в історії людства. Тероризм був і є непрямим потенційно високоефективним засобом дестабілізації й ослаблення ворожої країни;

Д. Міжнародний ідеологічний тероризм. Після 1917 року міжнародний тероризм придбав яскраво виражений ідеологічний характер. У „біполярному світі”, світі протистояння двох політичних систем, тероризм, переважно, сприймався не як глобальна погроза всьому людству, а як елемент боротьби між цими силами, свого роду «гарячі точки» холодної війни. Світ був розколотий на дві протиборчі частини, і тероризм був знаряддям цього протиборства. У цей період обвинувачення в тероризмі часто пред'являлися, з одного боку, Радянському Союзу, Чехії, ГДР, Кубі, з іншого боку – США й Ізраїлю. Відома американська журналістка Клер Стерлінг у своїй книзі «Мережа тероризму» підтверджувала, що СРСР «використовує палестинців,

лівійців, і особливо кубинців, підтримуючи в широкому масштабі світовий тероризм . Оpubлікована у той же час монографія радянської дослідниці тероризму Л.О. Моджорян „Тероризм: правда і вигадка” містила глави з найменуваннями: „Тероризм на службі американського імперіалізму”, „Тероризм у зовнішній політиці Ізраїлю”;

Е. Міжнародний регіональний тероризм. Одним з таких осередків є Близький Схід, де уряди деяких країн протягом 70-х і 80-х років відігравали істотну роль у підтримці й напрямку дій терористичних груп. Найчастіше обвинувачення в державному тероризмі пред'являли Ірану, Іраку, Сирії, Лівану, що використовували терор як засіб державної політики. Під впливом міжнародного тиску і застосованих санкцій, уряди цих країн стали розуміти, що вони не можуть більше підтримувати терористичні групи настільки очевидно, як це робилося раніше. В останні роки пряма причетність близькосхідних державних спонсорів тероризму знизилася, хоча вони продовжують надавати значну підтримку терористичним групам і залишаються притягнутими до діапазону терористичних дій. Цей діапазон досить широкий і містить у собі не тільки участь у нападах, але і підготування до них, поповнення терористичних груп (вербування), фінансування, консолідування, навчання, устаткування, постачання зброєю, планування, забезпечення, приховування терористів [24];

Ж. Міжнародний диверсійно -партизанський тероризм.

Незважаючи на те, що міждержавний регіональний тероризм продовжує займати помітне місце в системі міжнародного тероризму, в останні роки виявляється деяке зниження його ролі. Як не дивно на перший погляд, ця тенденція є дуже тривожною. Руйнування старих глобальних і регіональних структур міжнародної безпеки, властивих минулому біполярному світопорядку, супроводжується посиленням злочинних терористичних утворень. Сучасний тероризм – це сильні структури з відповідним оснащенням, здатні вести диверсійно-партизанську війну і брати участь у масштабних (за часом, географічним охопленню) локальних і регіональних

конфліктах. Виникло багато терористичних груп і підтримуючих, спонсуючих їх організацій. Між різними терористичними утвореннями налагоджені тісні зв'язки, що мають під собою ідеологічне, релігійне, військово-практичне й інше підґрунтя. Мають місце масштабні переміщення зброї і військової техніки за допомогою нелегальних поставок, переміщення бойовиків, здійснення їхньої підготовки в спеціальних таборах, обмін досвідом і т.д. Набагато виросла оснащеність міжнародного тероризму найсучаснішими засобами, що включають інформаційні [3, с. 76];

3. Міжнародний наддержавний і міждержавний тероризм. Сьогоднішня терористична погроза все більше походить від організацій, менш пов'язаних з урядом. Протягом останніх років спостерігається посилення транснаціонального співробітництва терористичних організацій і збільшення рівня їхньої згуртованості. Лідером і каталізатором цього процесу часто називають Усаму бен Ладена – голову організації Аль Каїда, що значно впливає на ісламські радикальні групи [24].

Організація Бен Ладена не вимагає матеріальної підтримки держав. Він має достатні фінансові ресурси. Бен Ладен створив діюче міжнаціональне терористичне підприємство, що втягує у свою діяльність жителів Середньої Азії, Африки, Європи, також як і Близького Сходу. Недержавний тероризм посилюється глобалізацією зв'язку, використанням мережі Інтернет для розповсюдження повідомлень і навіть вербування нових членів. Відбувається зближення екстремістських груп різних регіонів.

Сучасний тероризм перетворився в самостійну деструктивну силу, яка менше вимагає державної підтримки. Він сам здатний підтримувати країни і давити на них. У нього мають свої „підлегли” – бойовики, є сильна політична влада, але немає території. Тому основний інтерес міжнародного тероризму зосереджений на територіальних конфліктах, у ході яких він ставить під свій контроль значні території. На міжнародній арені з'явилася могутня сила, здатна протистояти окремим державам і загальним зусиллям держав. Незважаючи на те, що вона як і раніше в значній мірі спирається на підтримку

держав, ця підтримка усе більше зводиться до представлення територіальної бази. Вплив світового співтовариства на організований таким чином міжнародний тероризм значно слабшає, і протидія йому ще більше ускладнюється [24].

Таким чином, у підсумку можна зробити висновок про те, що „діючими особами” сучасного міжнародного тероризму можуть бути названі:

1) країни, які активно використовують тероризм для досягнення своїх політичних цілей, фінансують і надають пряму підтримку терористичним організаціям;

2) країни, що забезпечують „зону безпеки” для багатьох терористичних організацій – свого роду територіальна база тероризму; 3) недержавні організатори, натхненники і спонсори, що виступають як консолідована сила міжнародного тероризму;

4) транснаціональні терористичні конгломерати;

5) терористичні організації різного рівня;

6) лідери – ідеологи і „головнокомандуючі” тероризму;

7) „міжнародні терористи” – загони „бойовиків” і окремі виконавці терористичних актів, що виконують терористичні операції в різних регіонах світу;

I. Міжнародний релігійний та націоналістичний тероризм. Зростаючий міжнародний тероризм у значній мірі втратив комуністичний або антикомуністичний фон. Тепер велике схилення до виходу за межі державних кордонів має діяльність терористичних груп націоналістичного характеру, зафарбованого релігійною мотивацією. У той же час ідея «світової змови» дуже близька сектантським „апокаліпсичним” групам – особливо моделлю терористичних організацій. Найбільш характерним прикладом є релігійна корпорація „АУМ Сінрікьо”, що має багато діючих в умовах конспірації філій у різних країнах, у тому числі в Україні.

Релігійні терористи розглядають нерозбірливе терористичне насильство, як морально виправдане й необхідне. Вони здатні направити його проти фактично якого-небудь адресату, тобто кожного, хто не є членом їхньої релігійної секти. Фанатизм дозволяє терористам переборювати психологічні бар'єри до масового вбивства. Багато релігійних фанатиків вітають перспективу ядерної війни або тероризму, розглядаючи це, як можливість створення нового всесвітнього порядку. Операції сектантських терористів можуть привести до серйозних руйнівних наслідків.

У Декларації про заходи ліквідації міжнародного тероризму, затвердженої резолюцією 49/60 Генеральної Асамблеї від 9 грудня 1994 року, виражене хвилювання з приводу зростаючих і небезпечних зв'язків між терористичними групами, торговцями наркотиками, торговцями людьми та їхніми напіввоєнними бандами, що вдаються до будь-яких видів насильства, тим самим створюючи погрозу конституційному ладу і порушуючи основні правила людини [24].

ВИСНОВКИ

Отже, підводячи підсумки проведеного дослідження, вважаємо за доцільне зробити такі висновки та узагальнення.

При постійному рості міжнародної злочинності і невтішних прогнозах спеціалістів у цій області, перелік міжнародних правопорушень і злочинів не може бути вичерпним. Тому їхнє число буде зростати в умовах нестабільності міжнародних відносин, збройних конфліктів міжнародного і не міжнародного характеру, а також порушень прав людини. Державами світу укладені угоди, об'єктом яких стали міждержавні відносини щодо визначення деяких протиправних діянь як злочинів міжнародного характеру. Держави співпрацюють у запобіганні таких діянь і покаранні за їх вчинення. Подібні угоди отримали широке поширення після першої світової війни, але більшість із них укладено після другої світової війни. Важливо втілювати в життя вже прийняті міжнародно-правові норми в цій галузі та проводити імплементацію основних положень таких міжнародно-правових документів у вітчизняне законодавство України.

Міжнародний тероризм перетворився в серйозну і постійно діючу погрозу міжнародній національній безпеці та стабільності. Дослідження схем і методів операцій, вчинюваних терористами, свідчить про наявність добре розроблених каналів співробітництва й обміну інформацією між терористичними групами.

Майже в кожному випадку ефективні контрзасоби з боку держав вимагають визначеного двостороннього або багатостороннього співробітництва. Зріст числа терористичних акцій і кількості потерпілих, а також ускладнення використаних терористами засобів, вимагають застосування міжнародних заходів, тому, що цілком очевидно, що одні тільки національні заходи є недостатньо ефективними в боротьбі з

настільки складними і сильними злочинними організаціями. Ці фактори зумовлюють необхідність погоджених зусиль з боку держав.

Практика показує, що розрізнені дії окремих країн недостатні для ефективного протистояння тероризму. Боротьба з тероризмом вимагає участі всіх країн світової спільноти, тим більше в умовах глобалізації світових процесів, і приводить до необхідності розробки комплексних міжнародних підходів і єдиних методик протистояння різним терористичним проявам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Декларація глобальних принципів лібералізації міжнародного повітряного транспорту від 2003 р. / Бордунов В. Д. Международное воздушное право: Учеб. пособие. – М.: НОУ ВКІШ «Авиабизнес»; издво «Научная книга», 2007. – С. 458-462.
2. Конвенція про міжнародну цивільну авіацію від 7 грудня 1944 р. / Бордунов В. Д. Международное воздушное право: Учеб. пособие. – М.: НОУ ВКІШ «Авиабизнес»; изд-во «Научная книга», 2007. – С. 322-359.
3. Міжнародна конвенція по боротьбі з захопленням заручників 1979 року Текст Конвенції // Україна в міжнародно-правових відносинах. Кн. 1. Боротьба із злочинністю та взаємна правова допомога / Упоряд. В.Л. Чубарєв, А.С. Мацько. - К.: Юрінком Інтер, 1996. - 1176 с.
4. Антонович М. М. Елементи злочину геноциду в Голодоморі 1932—1933 років в Україні згідно з Римським Статутом Міжнародного карного суду / М.М. Антонович // НАУКОВІ ЗАПИСКИ НаУКМА. Том 116. Юридичні науки. – К., 2011 - С. 47-51
5. Антонович М. М. Проблема визначення злочину геноциду в міжнародному праві та його застосування до Голодомору в Україні/ М.М. Антонович // НАУКОВІ ЗАПИСКИ НаУКМА. Том 77. Юридичні науки – К., 2008 – С. 61-65
6. Богданов О. Високотехнологічний тероризм нової епохи // Проблеми безпеки особистості, сусп-ва, держави. - 2005. - № 4. - С. 34-37.
7. Большой юридический словарь / под ред. А. Я. Сухарева, В. Е. Крутских. – 4-е изд. перераб. и доп. – М. : ИНФРА-М, 2006. – 704 с. (Библиотека словарей «ИНФРА-М»).
8. Вдовенко Н. В. Повноваження ІКАО щодо забезпечення функціональності цивільної авіації України [Текст] / Н.В. Вдовенко // Малий і середній бізнес (право, держава, економіка). - № 3-4. – 2009 – С. 22 – 26

9. Гусейнов Г.Л. Відповідальність держав за порушення міжнародних зобов'язань у галузі прав людини: Автореф. дис... д-ра юрид. наук. - К., 2000 - 36 с
10. Дмитрієв А. І. Міжнародне публічне право : навч. посібник. / А. І. Дмитрієв, В. І. Муравйов ; відп. ред. Ю. С. Шемшученко, Л. В. Губерський. – К. : Юрінком Інтер, 2000. – 638 с.
11. Емельянов В. П. Терроризм и преступления с признаками терроризирования: Уголовно-правовое исследование. М.: NOTA BENE, 2000. — 319 с.
12. Задорожній О. В. Конспект лекцій з основ теорії міжнародного права / О. В. Задорожній, В. Г. Буткевич, В. В. Мицик. – К. : Миронівська друкарня, 2001. – 155 с.
13. Зелинська Н. А. Міжнародні злочини і міжнародна злочинність : монографія / Н. А. Зелинська. – Одеса : Юрид. літ-ра, 2006. – 568 с.
14. Ліпкан В.А. Тероризм: юридична дефініція та зміст // Тероризм і боротьба з ним. Президенту України, ВРУ, Уряду України, органам центр. і місцев. виконав. влади.; Аналіт. розробки, пропоз. наук. і практ. працівників: Міжвід. наук. зб. / За ред. А.І.Комарової, Ю.В.Землянського, В.О.Євдокимова та ін. - К.: НДІ “Проблем людини”, 2000. - Т. 19(1). - 610 с.
15. Мацко А. С. Співробітництво держав щодо встановлення міжнародної відповідальності за найманство / А. С. Мацко, О. О. Демченко // Часопис Київськ. ун-ту права. – 2004. – № 3. – С. 114–119.
16. Мацко А. С. Міжнародне право: Навч. посіб. — 2-ге вид., переробл. і допов.— К.: МАУП, 2005. — 232 с.
17. Международное уголовное право : учебник / И. И. Лукашук, А. В. Наумов. – М. : Спарк, 1999. – 287 с.
18. Михеев И.Р. Терроризм: понятие, ответственность, предупреждение // <http://crime.vl.ru>
19. Міжнародне право : основні галузі : підручник / за ред. В. Г. Буткевича. – К. : Либідь, 2004. – 816 с.

20. Міжнародне право: Навч. посібник / За ред. М. В. Буроменського – К.: Юрінком Інтер, 2005. – 336 с.
21. Римский статут Международного уголовного суда : от 17.07.1998 г. // Международное право. – 1998. – № 3. – С. 208–275.
22. Панов В. П. Международное уголовное право : учеб. пособие / В. П. Панов. – М. : ИНФРА-М, 2005. – 320 с.
23. Скрильник О. О. Класифікація злочинів у міжнародному праві: теоретико-правовий аспект / О. О. Скрильник, А. В. Слатвицька // Форум права. – 2011. – № 2. – С. 839–847
24. Соколовський О. В. Загальна характеристика міжнародного тероризму / О. В. Соколовський // Кримський юридичний вісник. – 2009. – Вип. 3 (7). – С. 154–160.
25. Стрельцов Є. Л. Економічні злочини: внутрішньодержавні та міжнародні аспекти : навч. посіб. / Є. Л. Стрельцов. – Одеса : Астропринт, 2000. – 476 с.
26. Телешун С. Сучасний тероризм: українські реалії // Політ. менеджмент. - 2005. - № 1 (10). -С. 163-169.
27. Тимченко Л. Д. Международное право : учебник / Л. Д. Тимченко. – 3-е изд. стереотип. – Х. : Консум ; Нац. ун-т. внутр. дел. – 2004. – 528 с.
28. Учасники саміту ООН підписали Конвенцію з боротьби з актами ядерного тероризму // Голос України. - 2005. - 16 верес. - № 174(3674). - С. 1.
29. Хавронюк М. Дисциплінарні правопорушення і дисциплінарна відповідальність. - К.: Атіка, 2003. - 240 с.
30. Хорос В. “Крона”, “корни” и “климат” терроризма // Миров. экономика и междунар. отношения. -2002. - № 3. - С. 47-49.
31. Шкурат І.В. Глобальний тероризм: методичні підходи до вивчення / І.В. Шкурат // Державне управління: теорія та практика. – № 2. – 2005 – URL: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/dutp/2005-2/txts/pol-prav/05sivmpv.pdf>

32. Boot M. *Genocide, Crimes against Humanity, War Crimes: Nullum Crimen Lege and the Subject Matter Jurisdiction of the International Criminal Court* / M. Boot. – Antwerpen, Oxford, New York : Intersentia, 2002
33. Bartrop P. R. *The History of Genocide: An Overview* / P. R. Bartrop, S. Totten // *The Genocide Studies Reader* / Ed. by S. Totten and Paul R. Bartrop. – New York and London : Routledge, 2009. – P. 135–136.
34. *Elements of Crimes* // *The Official Journal of the ICC*. URL : <http://www.icc-cpi.int/Menus/ICC/Legal+Texts+and+Tools/>. – P. 7.

ДОДАТКИ

Додаток 1

Витяг з антиплагіату

Отчет о проверке на заимствования №1

Автор: Кучер Катерина

Проверяющий: Кучер Катерина

Отчет предоставлен сервисом «Антиплагиат» - <http://users.antiplagiat.ru>

ИНФОРМАЦИЯ О ДОКУМЕНТЕ

№ документа: 3
Начало загрузки: 08.12.2022 12:14:13
Длительность загрузки: 00:00:01
Имя исходного файла: Курсова Кучер ПР 04-19.pdf
Название документа: Курсова Кучер ПР 04-19
Размер текста: 65 кБ
Символов в тексте: 66755
Слов в тексте: 8389
Число предложений: 684

ИНФОРМАЦИЯ ОБ ОТЧЕТЕ

Начало проверки: 08.12.2022 12:14:15
Длительность проверки: 00:00:03
Комментарии: не указано
Модули поиска: Интернет Free

ЗАИМСТВОВАНИЯ

32,3%

САМОЦИТИРОВАНИЯ

0%

ЦИТИРОВАНИЯ

0%

ОРИГИНАЛЬНОСТЬ

67,7%